

MUSTAFA REŞİD PAŞA'NIN SİYASİ YAZILARI *

M. Cavid Baysun

14

Londra sefiri Reşid Beyefendi tarafından bu defâ vürüd eden tahrîrâtın hallidir.

Atebe-i bülend-mertebe-i veliyyü'n-ni'amilerine ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Diğer mazbata-güne arıza-i kemterânemde beyanü iş'âr kılındığı vechile fusûl-ı hamseyi şâmil olan mükâlemât-ı vâkıanın fasıl-ı evveli ba'z-ı mesâlih-ı vâkıa üzerine mukaddemât-ı tevsîkiyye ve kelîmât-ı tavzihiyyeden ibâret olmasıyla bir güne ahkâmı yoğise de fasl-ı sâni ve râbi' Beriyyetüşşâm ve Cezâyir maddelerine dâir olduğundan müzâkerât-ı meşrûha vuku'u gibice atüfetlû Beylikci Efendi hazretleri bendelerine dahi tahrîr ü iş'âr olunmak üzere fakat Efendi-i mumâ-ileyh bendeleri mukaddemce vürüd eden tahrîrâtında Beriyyetüşşâm maddesine Lord Palmerston ile bi'l-müzâkere kendisinin Amiral Roussin'e gösterebileceği sûrette başkaca bir mektub dahi gönderilmesini beyân etmiş ise de Amiral-i mumâ-ileyhin türki mektub kırâatine iktidârı olmadığından ve bu irâe olunsa bile yine meâli kendisine fransızca tercüme ve tefhîm olunmak lâzım geleceğine ve her nasıl olsa ifâde-i lisâniyye kâfi olarak mektub göndermenin lüzûmu görünmediğine binâen ol siyakta kâğıd irsâlinden sarf-ı nazar ile artık kendilerinin amiral-ı mumâ-ileyhe nasıl lisân kullanmaları münâsib olur ise ana göre icrây-i icâbına himmet eylemeleri iktizâ edeceği ve bi'l-farz mutlaka mektub irâesi lâzım geldiği takdirde ke-enne tahrîrât-ı çâkerinin halli olmak üzere bir şey yapıp gös-

* Baş tarafı, *Tarih Dergisi*, sayı 14 ve 15 de çıkmıştır.

termeleri dahi kaabil olacağı ve İngilterelü Cezâyir maslâhatına karışmaktan her ne kadar çekinip ve Devlet-i aliyye'nin sûret-i teşebbüsüne dâir rey beyân etmekten dahi istinkâf etmiş ise de buna bakılıp da maslahattan bütün bütün geri durmak câiz olmayacağına ve ale'l-husûs ki fransızların Cezâyir'de kalmaları İngilterelü'nün bir vechile çekemediği evvel ü âhir ifâdât-ı vâkıa ve etvâr-ı meşhûdelerinden ma'lûm ve âşikâr idûğine ve eğerçi Paris'e me'mûriyyet-i ahîre-i çâkerânem müddetinde Cezâyir maddesiyçün mükâleme-i resmiyye vâki' olmamış ise de min gayr-i resmin ifâdât ve iktizâsına göre ta'rîzâtan dahi hâli olunmamış olduğuna binâen kendi taraflarından dahi ifâdât-ı münâsibenin icrâsı fâideli görüldüğü mütâlaât ve keyfiyyâtı dahi Efendi-i mûmâ-ileyh bendelerine hikâye ve tezkâr kılınacağı ve fasl-ı hâmisin müştemil olduğu Trablus konsolosu maddesi henüz sûret-i tezebzûbde olduğundan bi-menniht teâlâ bundan böyle kararı ne vechile olur ise derhâl hâk-i pâ-yi âlilerine ve Trablus vâlisi devletlü Tâhir Paşa hazretleri taraflarına tahrir ü iş'âr olunacağı derkâr ise de Trablus cânibine İngiltere gemilerinin gitmesi cihetiyle şâyed müşârûn-ileyh hazretleri hiddetlenip de gerek gemilerine kumandanına ve gerek orada bulunan İngiltere konsolos ve tebeasına ba'z-ı muâmelât-ı şedide gösterecek olur ise ingilizlerin ruûnet-i mizâçları iktizâsınca Hudâ nekerde bir paturdı çıkması mülâhazadan gayr-ı ba'îd olmağla müşârûn-ileyhe tekrar tenbîhât-ı lâzime irsâli menût-ı irâde-i seniyye idûği ve işbu Beriyyetüşşam ve Cezâyir maddelerine dâir bundan böyle taraf-ı eşref-i veliyyü'n-niamilerinden her ne vechile irâde ve gerek mûmâ-ileyh Beylikci Efendi bendeleri tarafından her nasıl iş'âr vâki' olur ise icrây-i iktizâsına çalışılacağı ve fasl-ı sâlise munderic olduğu üzere Lord Ponsonby'nin Londra'ya avdeti karargîr ve belki buraya geldikten sonra ba'z-ı mevânî haylûletiyile Dersaadet'e tekrar gitmemesi sûreti muhtemel olduğundan hazır maslahat şu merkezde iken şâyed şikâyet başka mânaya haml ile bâis-i tebdil-i niyyet olur mülâhazasıyla ma'raz-ı iştikâda bir şey söylemeyip her ne ise bunun Rusyalu'ya Dersaadet'te tatlıca satılması yâni sefâret-i Devlet-i aliyye tarafından fırsat düşürüldükçe soaradan şikâyet-âmiz sözlerin te'sirâtından olmak üzere Lord Ponsonby'nin şimdilik muvakkat sûretiyle Londra'ya avdeti karargîr olmuş vâdisinde Rusya elçisi Butenef'e ba'zı şeyler söylenilmesi hâtıra gelir ise de Rusyalu'nun mazbut ve

müsellem olan usûl ve mişvârları iktizâsınca bunu çar-çabuk İngilterelü tarafına ilân etmeleri ve ol hâlde hâzır musammem olan maslâhatın bozulması vâhimesi dahi derkâr olup şu kadar ki farazâ Londra'da olan sefir'i Devlet-i aliyye aralık aralık Lord Ponsonby hakkında şikâyet-ı remziyye ve izhâr-ı teessürden hâli olmamak hasebiyle in-şâ-Allahü teâlâ zuhûr-ı semeresi me'mûldur yollu Rusyalu'ya ba'z-ı kelimât-ı mübheme söylenilip de sonra tamam Lord Ponsonby müteheyyi'-i avdet olduğu gibi işte maslâhat-ı matlûbe hasıl oldu kılıklı ol vakit tavzîh-ı kelâm olunmağa sûret hem zararsız ve hem Rusya hakkında icrâ buyrulmakta olan politika usûlüne muvâfık gibi görünür ise de bu dahi mutlakaa emr ü irâde-i aliyyeye mütevakıf mevaddan bulunduğu ve geçen haftâ iş'âr kılındığı vechile Rusya elçisi Pozzo di Borgo Londra'ya gelmiş ise de sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şâhâne'de sefâretce kendisiyle bir mertebede bulunulmuş olduğundan Avrupa merâşimî iktizâsınca ibtidâ anın icrây-i vizite eylemesi lâzım geleceğine binâen henüz sefâret-hânesine gidilemiyerek vaktâ ki bu kerre umûr-ı ecnebiyye nezâreti dâiresine gittiğimde Lord Palmerston'un yanında diğer elçi olduğundan hasbe'l-âde elçilere mahsûs olan odada tevakkuf etmekte olduğum hâlde ibtidâ Yunan elçisi gelerek Yunan kralının yeni kraliçe ile berâber Yunanistan'a avdet etmek üzere Trieste tarafına gittiğini ve kral katolik karışı dahi protestan bulunmuşlar ise de hâsil olacak çocukları rum mezhebinde olacağına dâir evvelden dahi işidilmiş sözleri tekrâr ile emlâk maddesinin sür'at-i tesviyesi niyetiyle bir nâhiyenin çiftlikâtı Yunan hükûmeti tarafından iştirâ olduğunun dahi bi'l-ifâde taraf-ı çâkeriden dahi emlâk maslâhatından ba'z-ı te'kidât-ı icâbiyyenin icrâsını muteâkib bi'se't-tesâdüf olmak üzere Rusya elçisi Pozzo di Borgo dahi mahall-i mezkûre gelip fakat Yunan elçisi dahi orada bulunmak hasebiyle sûret-i mahremâne sohbetlere girişilmeyerek ba'z-ı kelimât-ı vedâdiyye ve âfâkiyye ile vakit geçirilmekte iken Lord Palmerston tarafından haber vürûduna mebnî çâkerleri gitmiş olduğundan Pozzo di Borgo ile Yunan elçisi orada kalmışlar idi. Bende-i keminelere ise Lord Palmerston'un odasına dühûlüm hemen akşama karîb olarak vakt-i iş'âyâ doğru mükâleme dahi mumted olmuş olduğundan çıkıp yine evvelki odaya geldiğinde Yunan elçisi galîba Pozzo di Borgo'nun büyük elçilik münâsebetiyle hakk-i takaddümünden dolayı artık vakit kalın-

yacağı mülâhaza ile gitmiş bulunup lâkin Pozzo di Borgo tefeh-hür olduğuna göre biraz ihtiyarlık ve illet-i mizâcından ise biraz da çâkerleriyle mükâlemenin imtidâdı cihetiyle elbette türlü mânâlara zehâbindan dolayı gaayet muztarib ve mütelaşi görünerek hattâ çâkerleri odaya girdiğim gibi hemen yanıma sokulup «sizi görmeği ve Paris'de evvelki sefâretinizde câri olan mahremiyetin icrâsını yine kemâ-kân arzu etmekteyim» demesiyle taraf-ı çâkeriden dahi «elbette devleteyn-i fahîmeteynin derkâr olan meveddet-i kâmile ve usûl-i ittifâkıyyeleri ve bizim dahi beynimizde bulunan mahabbet-i mahsûse iktizâsınca bu usûl-i mergubenin icrâsını benim dahi arzu etmekte olduğumda şübhe yoktur» yollu çeramoniyeli lakırdılar îrâdiyle bi'l-vedâ' avdet olunmuş olup her ne ise Pozzo di Borgo'nun bu mükâlemeyi merak etmesi cihetiyle elbette bugün yarın çâkerleriyle bi'l-mulâkat sebebini araştıracığı bedîhiyyattan olmasıyla tarafı kemterânemden dahi «Churchill maddesinin tarzîyesine ve Dersaadet'ten avdet eden İngiltere'lu ofîçiyâllerin sebeb-i azîmetlerine ve Trablus'ta olan İngiltere konsolosunun hareket-ı redî'esinden dolayı şikâyâta dâir mevadd için gitmiş idim; İngilizlerin mizaçları şöyle böyle olduğundan sohbeti uzattılar» zemîninde kelîmât ile te'mini sûretine bakılacağı ve Lord Ponsonby husûsunu dahi suâl eder ise «Dersaadet'te her nasıl usûl tutulacak ise muvâfık düşmek için fırsat düşürüldükçe şikâyet-âmiz sohbetlerden hâlî olduğu yoktur; in-şâel-kerîm bi't-tedric belki zuhûr-ı semeresi dah ime'muldu» yollu cevaplar ile savuşturulacağı beyânıyla arîze-i sıdk-farîze-i kemterânem terkîmine ibtidâr kılındığı bi-mennihî teâlâ ma'lûm-ı âli-i veliyyü'n- niamîleri buyruldukta her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'lemdir.

21 | sene 52

Mustafa Reşid

15

Londra sefiri Reşid Beyefendi bendeleri tarafından bu defa vürü eden tahrîratın hallidir. 28 | sene 52

Atebe-i bülend-mertebe-i veliyyü'n-niamîlerine ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Geçende ba'z-ı ifâdât ve keyfiyyâta dâir hâk-i pâ-yi veliyyü'n-niamîleri kılınan arîze-i kemterâneme cevâben bu defâ resîde-i

dest-i tekrîm olan emir-nâme-i âsafâneleri meâl-i vâlâsında Yunanilerin ba'z-ı çiftlikler haklarında vâki' olan televvün ve nükûl-leri keyfiyyetinin iktizâsına göre ifâdesiyle husûl-i maslahata sa'y ü ikdâm olunması emr ü iş'âr buyrulmuş olup evvel ve âhır bu husûsa dâir ifâdât-ı lâzime ve ikdâmât-ı icâbiyye icrâ olunmakta olmasıyla bundan böyle dahi tubk-ı irâde-i seniyyeleri üzere iktizâlarına bakılacağı ve işbu şevvâl-i şerîfin yirmi dördüncü günü İngiltere parlâmentoları küşâd olup lâkin ba'z-ı ârızası sebebiyle İngiltere kralı cenabları mahâll-i mezkûre gelmemiş olduğundan süferânın resmen orada bulunmaları icâb etmemiş ise de Kral-ı müşârün-ileyh tarafından bi'l-vekâle ba'z-ı ministroların îrâd eyledikleri nutk-ı resmî umûr-ı ecnebiyye nâzırı tarafından gönderilmiş olmağla manzûr-ı âlileri buyrulmak için takdîm kılındığı beyânıyla arîze-i kemterânem terkîmine ibtidâr kılındığı inşâe'l-kerîm muhât-ı ilm-i mün'imâneleri buyruldukta her hâlde emr ü fermân hazret-i men lehül-emrindir.

İşbu arîze-i ubeydânem tahrîr ü takdîm kılınmak üzere geçen şehri ramazân-ı şerîfin yirmi beşi târihiyle diğeri bir küt'a emir-nâme-i veliyyü'n-niamîleri zîver-efzây-i dest-i vürûd olup Avrupa'da tahsilde bulunan bendegânın tevfirî husûsu ve ma'lûmât-ı kâmile iktisâb etmedikçe avdetlerine ruhsat verilmemesi bi'l-mûzâkere sûret-i kararî savb-ı ubeydâneme iş'âr buyrulacağı meâl-i emir-nâme-i âsafânelerinden müstefâd olarak böyle bir maslahat-ı nâfiaya sarf-ı himmet âliyye buyrulacağı müstelzim-i şâdmânî ve mesâr olmağla mutehattim-i zimmet-i çâkerânem olan tezâyüd-i ömr ü şevket-i hazret-i şehinşâhî ed'iye-i hayriyyesi tekrâr kılınmakta olup ma'lûm-ı âli-i âsafâneleri buyrulduğu üzere İngiltere'lünün fenni deryâda sâir düvel-i Avrupa'ya ruchâniyetleri müsellemler olduğundan bu fenni tahsil için gönderilecek bendegânın İngiltere'ye irsâli icâb eder ise de fûnûn-ı sâire hakkında Fransa'da ziyâde sühûlet ve mesârifinde dahi ehveniyet olduğundan başka Fransızca dahi bütün Avrupa'da lisân-ı umûmî ve umûr-ı politikanın zebân-ı mahsûsu gibi olmasıyla Fransa'ya âdem gönderilmekte menâfi-i adîde derkâr olduğuna binâen beyân-ı hâlde ibtidâr kılındığı ve Rusyalı tarafından bu husûsa dâir dahi ta'rîz vâki' olacak olur ise kendülerinin ma'lûmât-ı hâliyyeleri dahi Rusya diyârında hâsıl olmayıp berrîsi Fransa ve bahrisi İngiltere'den alınmış ve alınmakta olduğuna ve şimdiki hâlde bile hiz-

metlerinde ve mekteplerinde Fransızlar istihdâm olunmakta bulunduğuna nazaren hüsn-i müdâfaa buyrulmak hayırlı olacağı bu defâ Paris'den alınan haberlere göre Serasker-i sâbık devletlû übehethlû Hüsrev Paşa hazretlerinin Fransa'da tahsilde bulunan gulâmlarını bi-mennihi teâlâ evvel baharda Dersaadet'e azîmetleri yapılmış olup halbuki bu çocuklar doğrusu güzel çalışmışlar ve çalışmakta olduklarından haylıca kesb-i ma'lûmât etmişler ise de tahsil-i kemâl eylemeleri daha bir kaç seneye mütevakıf görüldüğüne nazaren şimdi celb bu yurdıkları hâlde ma'lûmât-ı nâkısâ ile işe yaramıyacakları bedihî olmağla bunların şimdilik tevkiflerine müsâade buyrulmak münâsib olacağından başka mukaddemce refikî saâdetlû Rifat Bey bendeleriyle berâber avdet etmiş ve kendisinin binbaşılık ile bekâm buyrulması çâkerlerine dahi bâis-i mefharet olmuş olan Mehmed Efendi kulları edib ve musteid ve tahsil-i maârife hâbişgâr olarak hattâ Dersaadet'e avdeti husûsuna dâir tahrîrât-ı seniyye zuhûrunda «tekmîl-i ma'lûmât etmeksiz nâsıl gideceğim» yollu telâş ve mahzûniyyet dahi izhâr etmiş olmasıyla muvâfık-ı irâde-i seniyyeleri buyrulduğu hâlde sâir tahsile gelecek bendegân ile berâber Efendi-i mûmâ-ileyhin iâdesi fâideli olacağı beyânile tahşîye-i arizei bendegâneme ibtidâr kılındığı bi-mennihi'l-kerim rehîn-i ilm-i âlileri buyruldukta her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Geçende Fransa parlâmentolarının küşâdında Fransa kralının frâd etmiş olduğu nutk-ı resminin ba'z-ı fıkralarına ta'rîzen Lehli'nin başşehri olan Varşavya'nın resmî gazetesinde Fransalu'ya dokunacak kelîmât yazılmış olduğundan Paris'in ministrolara mensûb olan gazetesinde Varşavya gazetesi misillû resmî ve gayr-i serbest bir jurnalde bu makule sözler yazılması nâ-lâyık olduğuna dâir mukaddeme ile Rusyalu hakkında hayli kelîmât-ı müzeyyife neşr olunduğunu müteâkib bu husûs için Rusya devletinden tebyîn zımında Fransa umûr-ı ecnebiyyesi tarafından Petersburg'da olan elçilerine ta'limât-ı mahsûsa ile courier gönderilmiş olduğu fıkrası dahi Fransa gazetelerinin ekserisinde görülmüş ve çünkü bu sene Kral-ı müşârün-ileyhin nutk-ı resmîsine cevâben kâmara âzâsı taraflarından ber-mu'tâd Kral-ı müşârün-ileyhe varâkâ-i resmîyenin bir maddesinde Lehlü'nün hukuk-ı millîyyelerinin zâyi' olmamasına bakılması sûreti hezâr mübâhesât-ı aleniyye

yeden sonra derc kılınmış olduğundan eğerçi her ne kadar şimdiki halde Fransa devletinin bu husûs için sıkı iddiâlara kalkışmıyacağı meczûm gibi ise de bu maddenin zihinlerden çıkmıyacağı gerek Rusyalu'ya ve gerek leh milletine ismâ' kabîlinden olmak hasebiyle bu kazîyye elbette Rusyalu'ya giran gelerek Fransızların sahâbet dâ'iyesinde oldukları leh memleketi gazetesıyla yine Fransızları tezyîf ettirmeklîği bir nev'i politika ittihâz etmiş olmaları sûreti dahi tahmîn olunmuş olup her ne ise Rusyalu kendi emel-i fâsidini husûle getirmek ve İngilterelü'yü dahi yalnız bırakmak için şu aralık Fransalu'nun celbine ziyâde sa'y etmekte ve Fransa milletinin Rusyalu'ya meyli musteb'ad ise de devletinin fi'l-cümle mûmâşât sûretleri his olunmakta iken vûkelây-i millet yeniden lehlü hukuku dâvâsını meydana çıkararak ve beyinlerinde bu veçhile mûnâkaşa-i kalemiyye zuhûra gelerek Rusya merâmının merkez-i husûlünden tebâüdü mücerred kuvve-i tâli-i şevketmetâli-i hazret-i şâhâne iktizâsından olup el-hâsıl Devlet-i aliyeye göre bâis-i mahzûziyyet olacak mevaddan olmağla iş'ara ibtidâr kılındığı bi-mennihi teâlâ rehîn-i ilm-i âli-i âsafaneleri buyruldukta her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Bu esnâda Karadeniz'de çerâkise memâliki sevâhilinde Rusyalu tarafından tutulan İngiliz gemisinden dolayı İngilterelü ile Rusyalu beyninde nizâ' büyümekte gibi görüldüğünden bu husûs hakkında Dersaadet'te elbette mâlûmat ve mesmûat olacağından savb-ı ubeydâneme dahi bildirilmesi bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

16

Ma'rûz-ı bende-i kemîneleridir ki

Sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şâhânedede bu tarafta tahsilde bulunan efendilerin masârif-i vâkıasını tesviye etmekte olan sarrafın Dersaadet'deki şeriki Limoni bazırğân tarafından bu defâ cânib-i çâkeriye bir kıt'a Fransızca mektub vurûdiyle meâlînde Tersâne-i âmire hazînesinden istifâ edeceği akçenin derhâl itâsına

câhib-i cenâb-ı kapudâniden emr ü irâde buyrulmuş ise de Tersâne-i âmire zimmet halifesi Efendi bendeleri tarafından icrâ olunmıyarak ve asâkir-i hassa-i şâhâne ve Tophâne-i ma'mûre taraflarından olacağı akçeleri dahi tebeddülât-ı vâkıa cihetiyle pek âsânlıkla istifâ edememiş ve liranın Dersaadet'te râyici dâimâ bir raddede durmıyarak gâh tezâyüd ve gâh tenezzülde olması cihetiyle bundan dolayı dahi aralıkta ba'z-ı tas'ibât zuhûra gelmiş ve bu şeyler her ne sebebe mebnî ise hep küçük me'murlar tarafından zuhûr etmekte bulunmuş olduğu ve bundan mukaddem bu mesârifi rû'yet etmekte olan بولاق bazirgân ve bu tarafta kâin şerikinin sûret-i istinkâf ve keff-i yedleri dahi irâd ve dermiyân kılınmış olup ma'lûm-ı âlileri buyrulduğu üzere frenk tüccârından mu'teber olanlar usûl-i dâd u sitedlerinde pek müdekkik olarak mev'ûd olan vakitte alacaklarını alıp ve vereceklerini vermeği itiyâd hilâfına muâmele vuku'u takdîrinde derhâl istinkâf edecekleri derkâr ve bu sarrafların dahi bu hizmetten keff-i yedd edecek olurlar ise artık bu husûs İngiltere'de şöhet bularak andan sonra sarraf tedârîki düşvâr olacağı âşikâr olmağla küçük me'murlar denilen zevâtın bu akçeleri böyle uzatmaktan muradları şâyed bunları sâir esnaf takımı gibi zannedip de bir hediyecek istihsâli gibi şeyler ise bu makule tüccar öyle şeylere yanaşmıyacağından bu misillü harekâtın Avrupa'da şüyû'u dahi muzir olduğundan ve bu bâbda tenbihât-ı icâbiyyenin icrâsı lâzım geleceği ve fi'l-vâki lira râyici dâimâ bir derecede durmıyacağından farazâ bu taraftan giden memhur masârif defterlerini bazirgân-ı mersûmun Dersaadet'te mahallerine takdîm ettiği günde liranın itibârı her ne mikdâr ise ol hisaba ifâsı usûl-i ticâretten olmağla ana göre tesviyesi iktizâ ettiği beyâniyle arîze-i âcizânem terkimine ibtidâr kılındığı in-şâe'l-kerîm ma'lûm sâmilere buyrulduktan her hâle lûtf u himem efendimindir.

19 za sene 52

Mustafa Reşid

17

Londra sefiri Reşid Beyefendi bendeleri tarafından bu defâ vurûd eden tahrîratın hallidir. fi 19 za sene 52

Atebe-i bülend-mertebe-i veliyyü'n-niamilerine marûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Ma'lûm âli-i âsafâneleri buyrulduğu üzere Karadeniz'de çerkes sevâhiliinde Rusyalu tarafından ahz ü girift olunan وقرون nam sefineden dolayı İngilterelü ile Rusyalu beyninde nizâ' büyümekte gibi görünerek hattâ büyük ve küçük her kim olursa olsun açıktan açığa izhâr-ı gayz u adâvet etmekte olduklarından başka bu günlerde Rusya imparatorunu yarı insan ve yarı ayı şeklinde ve Petersburg'da bulunan ingiliz elçisi Lord Durham'ı¹ dahi anın karşısına adetâ kendi hey'etiyle ve sefineyi dahi menşe'-i nizâ' olduğundan ikisinin ortasına resmü tasvîr ve sûret-i münâkaşalarını dahi bâlâsına tahrîr ü tastîr birle sâir adetâ resim kâğıtları gibi tab' olunarak sokaklarda ve bayağı çocukların ellerinde sürünmekte olması dahi beyinlerinde bürüdetin tezâyüdüne alâmet demek olup her ne ise bunda cây-i mülâhaza şurasıdır ki bu babda tarziye talebi husûsunda İngiltarelü'nün isrâr edeceği misillü Rusyalu'nun dahi kibrü gururu iktizâsınca anların isteyeceğine yanaşmıyacağı meczûm olmasına nazaran şâyed devletler tarafından tavassut olunmaz ise bu husûsun bi't-tabî' aevleneceği zâhir gibi görünüyor ise de çâker-i kemînelerinin mutâlaa-i kemterâneme göre iki taraf dahi sâir devletleri araştırmaksızın yâni Fransa ve Avusturya ve Prusya devletlerinin usûl-i politika ve meyl-i sahîhlerini anlamaksızın talep ve ısrarlarını rûtbe-i ifrâta vardiymiş oldukları ve'l-hâsil İngiltere devletinin şu aralık Fransa devletini kendi usûlüne müsâid ve Nemçelü'yü mütemâyil ve Prusyalu'yu dahi hiç olmaz ise bi-taraf bulmadıkça dâvâsında cenğ açmak derecesine kadar varmıyacağı ve Rusyalu'nun dahi kezâlik Prusyalu'yu kendi usûlüne muvâfık ve Nemçelü'yü mâil ve Fransalu'yu bi-taraf görmedikçe isrârını arttırmıyacağı melhûz olarak hattâ bu aralık Petersburg ve Berlin ve Viyana şehirlerinden birine tahrîrât-ı müsta'cele ile courierler âmed şüd etmekte olduğu dahi mervî olmasına ve Nemçe devletinin meyl-i sahîhi hangi tarafa olduğunu bilmek Saltanat-ı seniyye'ye cemî-i zamanda ve ale'l-husûs şu esnâda pek elzem şey olduğuna nazaren işte tamam Prince Metternich'den lakırdı kapacak mevsim olmağla ana göre Viyana sefiri devletlü Ahmed Fethi Paşa hazretleri bendelerine

¹ Metinde bu isim دورهان لورد şeklindedir.

ta'limât-ı lâzime irsâli menût-ı irâde-i seniyye olduğu ve fransızların Cezâyir'de olan sû'-i harekâtlarının cezây-i sezâsı olmak üzere bu kerre dahi Cezâyir'de Bona nam memlekette Fransalu'nun cebhânesi ateş alarak yüz yirmi nefer âdem helâk ve yüz seksen üç neferi yaralanmış olduğu gazetelerde görülmüş olup bu keyfiyetin vuku'u dahi tâli'-ı ferhunde-metâli'-i hazret-i şâhâne âsâr-ı celîlesinden olmağla mütehattim-i zimmet-i ubûdiyyet olduğu vechile tezâyüd-i ömrü ikbâl-i cenâb-ı şehinşâhî da'avât-ı isâbet-âyâtı tekrâr kılınmakta idüğü ve geçende hâk-ı pâ-yı safderânelerine iş'âr kılındığı vechile Trablus konsolosu maddesinden dolayı İngiltere umûr-ı ecnebiyyesi nâzırına bir kıt'a tahrîr-i resmî irsâl ile te'kid-i muddeâ kılınmış ise de nâzır-ı mûmâ-ileyhin bu kerre vürüd eden cevâb-ı tahrîrisinde gûyâ konsolosun azlını icab edecek bir cünhası olmayıp bi'l-akıs devletlü Tâhir Paşa hazretleri taraflarından İngiltere tebeası hakkında zuhûra gelmekte olan muâmelât cihetiyle kendisi Trablus cânibine ceng sefineleri irsâline bile mecbûriyet görmüş oldukları vâdisinde bir takım şeyler iş'ârıyla konsolosun tebdiline yanaşmamış olduklarından eğerçi bu defâ işbu cevâbın vürüdünü müteâkıb İngiltere baş-tercûmanı Monsieur سلامه ye ba'zı dokunaklı sohbetler söylendiği misillü bundan böyle dahi arkası başlanmıyarak sırası düşdükçe ikdâmât-ı mümkünenin icrâsına dikkat olunacak ise de revîş-i hâle nazaren bu madde kolaylıkla hasıl olamayacak gibi görünmekte olduğuna ve bu husûsa böyle dayanmaları galibâ bu konsolos ve gerek sâir ba'zıları müşârün-ileyh hazretlerinin muâmelâtına dâir bir takım şeyler tahrîriyle bunları inandırmış olduklarından şimdi şu aralık konsolosun tebdili husûsu belki muâmelât-ı murûriyyenin tezâyüdüne bâis olur vâhimesine düşmelerinden neş'et etmiş olması mülâhazasına nazaren bunların bu husûsda yola yatmaları be-her hâl orada olan imtiyâzât-ı uhûdiyyelerinin himâyetinden dolayı emniyyet-i kâmile kesb etmelerine mütevakkıf gibi görüldüğüne ve bu ise ol havâlden ve ale'l-husûs gönderdikleri sefinelerde bulunan kendi me'murlarından tahrîrât-ı müteaddide olmalarıyla hâsil olacak şey olduğundan epeyce vakte mühtâc olacağına binâen müşârün-ileyh hazretlerinin tahrîratlarıyla Marsilya'ya irsâl etmiş oldukları sefine-i humâyunun müddet-i medîde orada te'hîri sûreti tecvîz olunamıyarak husûsiyle sefine-i mezbûrenin sür'at-i iâdesi cânib-i müşârün-ileyhden kendisine yazılmış

olduğunu Paris sefiri atüfetlü Beylikci Efendi hazretleri bendeleri iş'âr eylemiş ve Fransa devletinin Trablus'da olan konsolosunun azline yanaşmamak sûretinde olduğu keyfiyeti dahi Efendi-i mûmâ-ileyh bendelerinin tahrîrâtından tebeyyün etmiş olmağla şimdîye kadar vâki' olan keyfiyyât müşârün-ileyh hazretlerinin mâlûmları olmak için taraf-ı kemterânemden cevâben bir kıt'a arîze yazılarak Efendi-i mûmâ-ileyh bendeleri tarafına tisyâr ve eğer şimdîye kadar Fransa konsolosu maslâhatının dahi karârı tebeyyün edip de cânib-i müşârün-ileyhe göndermesinin sırası gelmiş ise de arîze-i mezkûre-i bendegânemin dahi berâberce irsâl olunması tahrîr ü izbâr kılınmış olup işbu konsolos maddesinde tasavvur-ı ubeydânem vechile sırası düşdükçe ba'z-ı şikâyet ve sitem sûretinde sözler irâd olunması kâfi görünmeyip de yine yeni başdan iddiây-i resmiyye'ye kıyâm ve mübâderet emr ü ferman buyrulur ise ana göre hareket ibtidâr kılınacağı beyâniyle arîze-i çâkerî terkimine ibtidâr kılındığı in-şâe'l-kerîm muhât-ı ilm-i âlî-i veliyyü'n-niamileri buyrulduktaki her hâlde emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 19 za 52

Mustafa Reşid

Trablus maddesine dâir Lord Palmerston ile teâtî olunan tekarîr-i resmiyyenin birer kıt'a sûreti yazdırılarak bi't-tercûme ma'lûm âtileri buyrulmak için leffen takdîm ü asra kılınmış olmağla her halde emr ü ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir.

18

Umûr-ı hâriciyye nâzır devletlü Beyefendi hazretleri tarafından bu defâ vürüd eden tahrîrâtın hâllidir. Fi 7 ra sene 53

Atebe-i bülend-mertebe-i veliyyü'n-niamilerine ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Mâhud و بجزر maddesi bu defâ İngiltere parlamentosunda dermiyân olunmuş olduğundan bu madde hemen tanzîm olunmuş gibi olarak bu husûsun üzerine İngiltere ve Rusya devletleri beyninde teâtî olunan evrak-ı resmiyye dahi parlamento âzâsına arz u irâe olunacağı vâdisinde umûr-ı ecnebiyye nâzır Lord Palmerston

tarafından cevap verilmiş olduğu ve İngiltere kralı cenabları yirmi yirmi beş günden beri nâ-mizâc olduğundan bir iki hafta kaaiden icrây-i divân ederek ba'dehû iki haftadır keyifsizliğinin iştîdâdı cihetiyle çıkamamış olup hattâ dünkü gün vefâtı bile şâyî olmuş ise de aslı çıkmadığı ve her ne ise hastalığının şiddet ve muhatarası rivâyet olunmakta idüğü ve dün akşam Nemçe devleti büyük elçisinin balo cem'iyetine medüven gidilmiş olmağla Zât-i şevket-simât hazret-i şahânenin memâlik-i mahrûse-i şâhânelerini geşt-ü güzâr ve muâyene buyurmaları mülhem ve politikaca pek münâsib ve bi'l-cümle Avrupalu'nun nazar-ı tahsîn ve sitâyişlerini müsteclib bir şey olduğundan bahsile el-hâletü hâzihi İngiltere devletinin Devlet-i aliyye hakkında menviyyât ve isti'dâdı pek güzel olup egerçi bu günlerde fransızların ne keyfiyette olduklarına dâir tâze mâlûmâtı yoğise de anların televvünâtı mâlûm olarak şu kadar ki umûmî politika usûlünden ayrılamıyacıklarını bir aralık ifâde ve irâd etmiş olduğu ve cenâb-ı hilâfet-meâb-ı tâc-dârînin Rumeli tarafına azîmet-i bâhirü'l-meymenet-i şâhânelerinden ve Kral-ı müşârün-ileyhin hâk-i pâ-yı mekârim-peymây-i hazret-i şehinşâhiye takdim ettiği hedâyâ rehîn-i makbûliyyet-i seniyye olduğundan dolayı Lord Palmerston'a bâzı çeremonyeli kelimât irâd olunması musammem ise de Kral-ı müşârün-ileyhin nâ-mizaçlığı cihetiyle mu'tâd olan dâvalar vuku' bulmamış olduğundan henüz icrâ olunamadığı beyânı ile arîze-i bendegânem terkîm ü takdîmine ibtidâr kılındığı inşâe'l-kerîm muhât-ı ilm-i âli-i âsafâneleri buyrulduktan her hâlde emrû ferman hazret-i men-lehül-emrindir.

Fi 7 ra sene 53

Mustafa Reşid

19

Atufetlü umûr-ı hâriciyye nâzırı Beyefendi hazretleri tarafından vürûd eden şifrenin hâllidir. Fi 7 ra sene 53

Ma'rûz-ı bende-i kemîneleridir ki

Geçen saferü'l-hayrın on biri târihiyle mersûl-i sû-yi çâkerî buyrulan kerem-nâme-i vâlâları resîde-i dest-i i'zâz ve meâl-ı vâlâsı

sahife-i zihni âcizâneme nakş-ı tırâz olarak bi-mennihi teâlâ Dersâdet'e avdet-i kemterânem husûsuna müsâade-i merâhim-âde-i hazret-i şehinşâhi müstelzim-i sürûr u şâdmânî olarak farîze-i zimmet-i ubûdiyyetimiz olan tezâyüd-ü ömrü şevket-i cenâb-ı cihanbânî ed'îye-i hayriyyesi tekrârına ibtidâr kılınmış ve kılınmakta olduğu beyânı ile arîze-i çâkerânem terkîmine ibtidâr kılındığı in-şâ'el-kerîm ma'lûm-ı âlileri buyrulduktan ba'd-ez-in dahi savb-ı çâkerî âsâr-ı teveccühât-ı behiyyeleriyle meşmûl ve mübâhî buyrulması bâbında emrû irâde efendimindir.

Fi 7 ra sene 53

Mustafa Reşid

20

Atufetlü hâriciyye nâzırı Beyefendi tarafından vürûd eden tah-rîrâtın hallidir. Fi 7 ra sene 53

Atebe-i bülemd-mertebe-i veliyyü'n-niamilerine ma'rûz-ı abd-i ahkar ve çâker-i kemîneleridir ki

Dersâdet'te ingiliz sefâretinin sâbık sır-kâtibi olup ma'zûlen bu tarafa avdet etmiş olan Monsieur اورفوان hakkında ne veçhile muâmelât-ı münâsibe icrâ olunması ve Mısır vâlisi ile münâsebet-i kâmile olduğu rivâyet olunan برقس nam şahsın tahkik-i ahvâl-i sahîhesine mübâderet kılınması irâde-i seniyyesini mutazammîn ziver-efzây-i fark-ı mübâhât-ı kemterânem olan iki kıt'a emir-nâme-i safderâneleri meâl-i sâmisî rehîn-i iz'ân çâkerânem olmağla mersûm اورفوان 'ın bu tarafa vürûdunda tıbk-ı vesâyây-ı seniyye-i âsafâneleri iktizâsınca hakkında muâmelât-ı icâbiyyenin icrâsına dikkat kılınacağı ve mersûm برقس nam şahsın ba'z-ı ahvâlî ve kendisiyle bi't-tesâdüf mülâkat olunduktan cereyân eden mücâ-vebât keyfiyyâtı mukaddemce hâk-i pâ-yı mekârim-peymây-i veliyyü'n-ni'amilerine tahrîr ü iş'âr kılınmıştı. Tarih-i arîze-i ubeydânemden iki gün evvelce yine mersûm برقس nam şahsa ibtidâ görülen meclisde tesâdüf olunmuş ise de kelimât-ı vâkıası yine evvelki sözlerini tekrar kabilinden olduğundan taraf-ı çâkerîden dahi iktizâsı vechile cevaplar verilmiş olup mersûma iki defâdır tesâdüf olunan mahâl bir orta hallî âdemin hânesi olarak şimdiye kadar ekâbir meclislerinden hiç birisinde tesâdüf olun-

mamış olmasına ve mersûmun ma'raz-ı ıftihârda söylediği gibi her vakit Lord Palmerston'u görmiyerek aralıkta umûr-ı ecnebiyye nezâreti dâiresine gittikçe orada bulunan ketebeden birisiyle ülfet-i zâtiyyesi olduğundan fakat onunla bi'l-mülâkat ol kâtibin vâsıtasıyla ifâde ve istifâde edebildiği şeyleri icrâ ede-geldiği dahi geçende bi'l-münâsebe istimâ' olunmuş olduğuna nazaran mersûm pek de haysiyet ve itibâr erbâbından olmıyarak pes-i perde-i hafâda icrâ-yi mefsedete çalışmakta olduğu anlaşılır ise de bundan böyle dahi ahvâl ü keyfiyeti bi'l-etrâf tahkik u istik-nâh olunarak atebe-i ulyây-ı mün'imânelerine is'âra mübâderet olunacağı beyâniyle arize-i çâkerânem terkîm ü takdîmine ibtidâr kılındığı in-şâe'l-kerîm muhât-ı ilm-i âli-i âsafâneleri buyruldukta her halde emr ü fermân hazret-i men-lehü'lemrindir.

Fi 7 ra sene 58

Mustafa Reşid

21

Atüfetlû hâriciye nâzırı Beyefendi tarafından vürûd eden tahrîrâtın hâllidir. Fi 7 ra sene 58

Atebe-i bülend mertebe-i veliyyü'n-niamilerine ma'rûz-ı abd-i ahkar ve çâker-i kemîneleridir ki

Cezâyir mes'elesinden dolayı geçende savb-ı âcizâneme isâl buyrulan fransızca evrâkın ingilizceye tercümesi tekmil olmuş olduğundan bu defâ Londra'nın Times tâbir olunur en mu'teber gazetesine tab' ettirilerek gazete-i mezkûrun ol mahalli kesilerek leffen hâk-i pâ-yi veliyyü'n-niamilerine takdîm kılınmış olduğu Cezâyir'de fransızların bu esnâda sıkışmakta olduklarına fransız gazetelerinden nakl ü hikâye tarikiyle bir günde ve mezkûr Times gazetesinde olmak üzere ba'z-ı fıkârât yazılmış olduğundan ol dahi işbu arize-i çâkerâneme mevzûen tesyîr kılınmış idüğü beyâniyle arz-ı hâl-ı darâat-meâl-i kemterânem terkîm u takdîmine ibtidâr kılındığı in-şâe'l-kerîm muhât-ı ilm-i âli-i âsafâneleri buy-

ruldukta her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emr efendimizindir.

Fi 7 ra sene 58

Mustafa Reşid

22

Ma'rûz-ı bende-i kemîneleridir ki

Burada tahsilde bulunan bulgar çocuklarından Yanâki diğerlerinden müsteid olarak bu defâ bulunduğu fabrikada kendi kendisine nümüne şeklinde bir küçük timur top imâl ederek savb-ı çâkeriye göndermiş olmakla manzûr-ı âli buyrulamak için irsâl olunduğu ve mersûmun az vakitte bu derece kesb-i iktidâr etmesi cihetiyle kendisi şâyân-ı taltif görüldüğü beyâniyle arize-i bendegânem terkîmine ibtidâr kılındığı bi-mennihi teâlâ ma'lûm-ı sâmilere buyruldukta her hâlde lûtf u irâde efendimindir.

Fi 7 ra sene 58

Mustafa Reşid

23

Ma'rûz-ı bende-i kemîneleridir ki

Bu tarafda bulunan etibbay-ı meşhûreden birisi fenn-i tıbba dâir tertîb etmiş olduğu üç kıt'a risâlenin birer nüshalarını taraf-ı çâkeriye irsâl ile zât-ı şevket-simât-ı hazret-i şâhânenin tervic-i ulûm ve fûnûna şâyân buyrulamakta olan rağbet-i seniyye-i pâdişâhâneleri cihetiyle Tıbhâne-i âmire'ye bir yadigâr olmak üzere Dersaadet'e takdîm ü tesyîr olunmasını iltimâs etmiş ve bunun bu risâleleri vermekten bir başka murâdı olmayup mücerred Devlet-i aliyye'ye hulûs ve mahabbetini göstermek ve ber-muktezây-i insâniyyet neşri menfaat etmek niyetlerine mebnî olduğu tebeyün etmiş olmağla zikr olunan risâleleri kabûl ve tevkif olunarak muvâfık-ı irâde-i seniyye buyrulduğu hâlde Tıbhâne-i âmire'ye gönderilmek üzere savb-ı sâmilere irsâl olunmuş olduğu beyâniyle arize-i âcizanem terkîmine ibtidâr kılındığı bi-mennihi'l-

kerim ma'lûm-ı âlileri buyruldukta her hâlde lûtf u irâde efendi-mindir.

Fi 9 ra sene 58

Mustafa Reşid

24

Umûr-ı hâriciyye nâzırı devletlû Beyefendi hazretleri tarafın-dan bu defâ vürûd eden tahrîrâtın hâllidir. Fi 14 ra sene 53

Bu defâ resîde-i ta'zîm ve ibcâl olan iki kıt'a emir-nâme-i mekârim-alâme-i veliyyü'n-niamileri meâl-i memâlf-iştîmâlinde Dersââdet'e avdet-i çâkerânem husûsuna müsâade-i merâhim-âde-i hazret-i hilâfet-penâhî erzan buyrulmuş olduğu iş'âr ve Mısır vâli-sine ve ba'de vefatihî oğluna verilecek Mısır ve Akkâ eyâletleri ta'bir ve ifâde olunmuş ise de asl-ı murâd-ı âli Mısır eyâletleriyle nefsi Akkâ kal'asının dâire-i münâsibe ile itası ve Sayda eyâletinin müfrez kılması sûreti olduğundan ileride iktizâsı gözedilmek lâzım geleceği dahi beyân ü tezkâr buyrulmuş olmağla sûreti irâde-i seniyyeleri rehîn-i iz'ân-ı ubeydânem olmuştur. Mukaddemce vâki' olan niyâz-ı ubeydânem vechile avdet-i kemterânem husû-suna ruhsat-ı seniyye ve iktizâ eden yol masârifinin şimdiden itâsına inâyet-i aliyye şâyân buyrulması hakk-ı kemterânemde inâyet-i uzma ve lûtf-ı bi-intihâ olmağla ifây-i farîze-i teşekkür ve mahmedetten âciz ve dermande olduğum halde hemen müteret-tib-i uhde-i rikkıyyetim olduğu üzere tezâyüd-i ömr ü şevket-i hazret-i şehinşâhî ed'iyeye hayriyyesi tekrârına muvâzabet ve itinâ kılınmakta olduğu ve in-şâe'l-kerim mevsim-i mezkûr hulûlünde tıbb-ı irâde-i seniyye iktizâsı üzere atûfellû Şevket Beyefendi bendeleri maslahat-güzârlık ile bi'l-ikaame Dersââdet'e azîmete mubaderet kılınacağı ve mukaddemâ vürûd eden ta'limât-ı seniyyede Akkâ kal'ası tâbiri muharrer olmuştur fakat Akkâ yazılmış olduğundan murâd-ı âli eyâleti gibi anlaşılacak ma'rûzât-ı kemterânemde Akkâ ta'bir ü tahrîr olunmuş ise de işbu eyâlet Sayda eyâleti demekle meşhur olarak Lord Palmerston'a hîn-i ifâde-i âcizânemde dahi hiç eyâlet lakırdısı tefevvüh olunmuştur fakat

Akkâ ta'bir olunmuş olduğuna ve husûsiyle bu husûsa dâir tarafeynden ihticâc ve istinâd olunabilecek evrak dahi teâfî olunmamış idüğüne binâen bunda maslâhatca bir güne zârar ol-mıyacağı ve Mısır vâlisine cereyân eden muhâberâta dâir mukad-demce irsâl buyrulmuş olan müzekkere ke-enne bir taraftan gelmiş mektub sûretine konularak bu günlerde gazeteye bastırılması tasavvur olunmakta olduğundan bu Akkâ maddesi anda gereği gibi tavzîh kılınacağı ve meâl-i emir-nâme-i âsafânelerine nazaren Mısır maddesinde bundan böyle zuhûr-ı hâl ve karâr-ı maslâhata terakkuben şimdilik teenni olunması nezd-i âli-i veliyyü'n-niamilerinde dahi tensib buyrulmuş olup şimdiye kadar hâk-i pâyi mekârim-peymây-i safderânelerine vusûlü me'mûl olan ma'rûzât-ı ubeydânemden rehîn-i ilm-i âlileri buyrulmuş olacağı vechile Lord Palmerston ile vâki' olan mükâleme-i ahirede dahi mûmâ-ileyhin cevabları hep te'hîr-i maslâhatı tasvîb u tergîb ve tervîc vâdi-sinde görünmüş olduğundan bu defâki emir-nâme-i veliyyü'n-niamilerinin vürûdunu müteâkib atûfellû Beylikci Efendi hazretleri bendelerinin Fransa umûr-ı ecnebiyyesi nâzırıyle Mısır ve Cezâyir meselelerine dâir sûret-i müzâkerâtını mübeyyin tahrîrâtı vürûd etmiş olmasıyla meâlinde müstefâd olduğu üzere nâzir-ı mûmâ-ileyhin cevâbı İskenderiyye'ye gidecek konsolosa baz-ı tenbîhattan ibâret olarak bu dahi maslâhata kâfi olmuştur bundan eltâf-ı gaybiyye-i samedâniyye zuhûruna intizâren şu husûsta biraz müddetcik iltizam-ı teenni olunması enseb ve erceh gibi görünür ise de maamâfih yine fırsat düşürülerek bir taraftan ifâdât-ı icâbiyyenin icrâsına bakılmak lâzım geleceğinden Dersââdet'te Lord Ponsonby'nin teşvikına ikdâm buyrulacağı misillü burada dahi sırası düşürüldükçe ikdâmât-ı muktaziyye'ye ihtimâm ve ale'l-husûs ki bi-mennihî teâlâ bu taraftan hareket-i ubeydânem günlerinde umûr-ı ecnebiyye nâzırı ile her bir husûs bi'l-etrâf ve kemâl-i mahremiyyet ve safvet ile müzâkere olunarak sonradan icâb edecek tedâbir ana göre olmak için her türlü istikşâf-ı zamirlerine sa'y-i mâ-lâ-kelem kılınacağı ve mûmâ-ileyh Beylikci Efendi hazretleri bendelerinin iş'ârına göre Fransa umûr-ı ecnebiyyesi nâzırı mûmâ-ilâyih Cezâyir mes'elesinden sonra nev'ammâ yumuşaklık göstermiş ise de Efendi-i mûmâ-ileyh bendeleri tarafından ba'de'l-mükâleme tahrîren iddiâ kılınmış olduğu vechile Abdülkadir ile akd-ı musalâhaya mubaderetleri hem yolsuz ve

hem gösterdiği tavr u usûle münâkız ve muhâlif olmağla Efendi-i mûmâ-ileyh bendelerinin verdiği müzekkereye verecekleri cevablarından hakikat-i keyfiyyet tebeyyün eyledikten sonra bu tarafta dahi ma'raz-ı şikâyette kelimât irâdından ve her türlü ikdâmât-ı mümkinenin icrâsından hâli olunmıyacağı ve İngiltere kralı cenabları hâlâ ifâkat-yâb olamıyarak illetinin gâh hiffet ve gâh iştidâdı riâyet olunmakta ve bâzıları dahi artık hayâtından ümîd olmadığını söylemekte olup kral-ı müşârün-ileyhin vefâtı takdirinde ba'z-ı tebeddülât vuku'u dahi tahmîn olunmakta ise de vârise-i krâliyyet olan Princesse Victoria'nın el-hâletü hâzihi ministroluklarda bulunan Whig takımına meylli olmak hasebiyle bu ministroların bekası me'mül idüğü¹

25

Devletlü Hâriciye nâzırı Beyefendi hazretleri tarafından vürûd eden tahrîrâtın hallidir. *Fi 27 ra sene 58*

Atebe-i bülend-meretebe-i veliyyü'n-niamilerine ma'rûz-ı abd-i ahkar ve çâker-i kemîneleridir ki

Ma'lûm-i âli-i âsafâneleri buyrulduğu üzere Mısır vâlisinin burada tarafdarı olan برقىس nam İngilterelü'nün baz-ı ahvâli mukaddemce hâk-i pâ-y-ı âli-i mün'imânelerine iş'âr olunmuş olup muahharen şeref-efzây-i vürûd olan emir-nâme-i sâmi-i veliyyü'n-niamilerinde dahi mersûmun çi-günegî-i keyfiyyâtı ve kendisinin bâzı görüşdüğü âdemlere vâki olan tefevvühâtı tahkik ve iş'ar kılınması emr ü fermân buyrulmuş olduğundan icâbu iktizâsına mübâderet olunacağını dahi bundan iki hafta mukaddem cevâben takdim kılınan arîze-i ubeydânemde tahrîr ü beyan kılınmış idi. Ol günden beri yine mersûmun istitlâ-ı ahâline itinâ kılınmış olduğundan tahkikat-ı vâkıa-ı ubeydâneme göre mersûm İngiltere'nin ekâbir takımına pek de çatgın ve teklifsiz sûrette olmayıp fakat zengince bir âdem olması cihetiyle ebnây-i cinsi beyinde oldukça müteber olarak eğerçi Mısır vâlisinden dolayı hafî ve celî icrây-i mefâsidden hâli değil ise de kendisinin ol

tarafa kemâl-irtibâtı İngiltere'de meşhûr ve mâ'rûf olduğundan söylediği sözler erbâb-ı akl ü dirâyet indinde makbûl olmamak lâzım gelip her ne kadar mersûm bu esnâda yeni tehhül ederek kendisinin evlâdı makamında bir kız almış olduğundan ana seyâhat ettirmek ve Mısır'ı göstermek için bir iki ay zarfında ibtidâ İtalya tarafına ve oradan dahi Mısır'a gitmek niyetinde olduğundan ve Mısır ve İskenderiye'de bu esnâda şiddet üzere hastalık zuhûru rivâyet kılınmakta idüğünden oraya varır varmaz bir dahî İngiltere'ye avdet edememesi hazret-i Aziz-i zü-intikamdan mes'ûl ve musted'â ve geçenki arîze-i ubeydânemde beyân olunduğu üzere mersûme iki defâ tesâdüf olunmuş olduğundan sonraki defâda çâkerleriyle biraz sohbet ettikten sonra İngiltere baş-tercümanı Monsieur ملا nin yanına giderek ana dahi ba'z-ı şeyler söylediği uzaktan görülmüş olduğundan herifin ifadâtı mezbur ملا den lede'l-istifsâr mersûm gazetelerden lâkırdı açarak Mısır vâlisinin hafidi Abbas Paşa dâmâd-ı sâlis-i hazret-i şehinşâhî olmak şerefine nâil olacağı bu günlerde Fransa ve İngiltere gazetelerinde yazılmakta ise de «benim Mısır tarafından buna dâir hiç malûmatım yoktur. Acebâ Devlet-i aliyye elçisinin bu husûsa vukufu var mıdır; ve eğerçi böyle bir şey hâsıl olacak olur ise bütün münâfeseler mündefi' olarak şöyle böyle tathlık zuhûra geleceği bedihîdir» yollu söylemiş olup mezbur Monsieur ملا dahi şimdiye kadar tecrîbe olduğuna göre doğrusu Devlet-i aliyye'nin gayretkeşi ve Mısır vâlisinin zıdd-ı kâmilî olarak her lâkırdının mümâşâtsiz doğruca söylemek âdet-i me'lûfesi iktizâsından olmak hasebiyle herife cevâbında «Ben Devlet-i aliyye elçisinden şimdiye kadar hiç böyle lâkırdı işitmedim; ve Abbas Paşa'nın dahî böyle bir şeref-i âlem-bahâya nâil olabileceğini kat'â ümîd edemem» vâdisinde irâd-ı kelâm etmiş olacağını hikâye vü beyân ve Mısır vâlisinin bir vakitten beri li-ecli't-tahsil burada âdemleri bulduğundan eğerçi ann âdemlerini devletçe iktizâ eden mahallere vermekten İngiltere devleti istinkâf etmiş ise de bu herif ba'zı fabrikacılarla uyuşara anlara tahsil-i sanâyi' ettirmekte ve el-hâletü-hazihi bulunanlar ve gerek gelip-gidenler cümlesi bunun zir-i nezâretinde olup el-ân yirmi sekiz kadar âdemisi dahi billûr imâli ve keçe nesci misillü sanâyi' iktisâbiyle meşgul oldukları dahi rivâyet ve ihbâr olduğuna beyâniyle arîze-i çâke-

¹ Bu vesika bir şifre halî olup hâtime kısmı yoktur.

rânem terkimine mübâderet kılındığı in-şâ'el-kerîm muhât-ı ilm-i âli-i âsafâneleri buyruldukta her hâlde emr ü fermân ve'l-ihsân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fi 27 ra sene 58

Mustafa Reşid